

प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार लवटे

संक्षिप्त परिचय

(Brief Resume: Marathi)

11 एप्रिल, 1950 ला जन्म. प्रतिकूल परिस्थितीत शिक्षण. एम.ए., पीएच.डी. हिंदी विषयात. प्राथमिक शिक्षण पंढरपूरमध्ये. पुढे कोल्हापूरमध्ये उर्वरित शिक्षण व जगणे.

उच्च शिक्षणासाठी गारगोटी येथील मौनी विद्यापीठात प्रवेश. तिथे परिस्थितीच्या जाणिवेने खडतर अध्ययन. भारत सरकारची शिष्यवृत्ती व महाराष्ट्र शासनाचा निर्वाह भत्ता या बळावर ग्रामीण विद्यापीठाच्या पदवी समकक्ष शिक्षण पदविकेत भारतात सर्वप्रथम. 'रोल ऑफ ऑनर'ने भारत सरकारकडून सन्मानित.

शालेय वयात साने गुरुजींचे साहित्य, वि. स. खांडेकरांचा सहवास, थोरा-मोठ्यांची व्याख्याने, 'आंतरभारती' घडण यामुळे आयुष्यभर समर्पित शिक्षक, प्राध्यापक, प्राचार्य म्हणून कार्य करत निवृत्त. जीवनाच्या प्रत्येक वळणावर समरसून काम करण्याची वृत्ती. त्यामुळे प्रत्येक वेळी 'अशक्य ते शक्य करिता सायास'चा ध्यास. हायस्कूल शिक्षक असतानाच 'डॉक्टरेट' मिळवून महाविद्यालयात. महाविद्यालयात पुस्तके लिहून विद्यापीठात. प्राचार्य म्हणून उपक्रमांचा उच्चांक. अशा सतत ऊर्जस्वलतेमुळे जाण्याचा अनिवार ध्यास. सन 2010 मध्ये निवृत्त.

त्यातूनच मग स्वावलंबनानंतर अनाथांच्या संगोपन व पुनर्वसन कार्यासाठी 1980 ते 2000 अशी दोन दशके अविरत प्रयत्न. कोल्हापूरच्या 'रिमांड होम'चे बालकल्याण संकुलमध्ये रूपांतर. महाराष्ट्र राज्य वंचित संस्थेचे अध्यक्षपद. 'समाज सेवा' त्रैमासिकाचे संपादन. भारतीय शिष्टमंडळातून युरोप-आशिया खंडातील 15 देशांचे अभ्यास दौरे. त्यातून महाराष्ट्रभरच्या अनाथाश्रम, रिमांड होमसंबंधी प्रशासन यंत्रणा विकेंद्रीकरण, योजनांचे एकत्रिकरण, संस्था दर्जा सुधारणा, बालकांचा राष्ट्रीय कायदा व हक्कासंबंधी राष्ट्रीय, आंतरराष्ट्रीय स्तराचे कार्य व सन्मान. सध्या सर्व पदांचा त्याग.

हे सारे करत मराठी, हिंदीत विपुल लेखन. आत्मकथा, लेखसंग्रह, कथासंग्रह, भाषणसंग्रह, काव्यसंग्रह, यांशिवाय भाषांतर, संपादन, समीक्षात्मक लेखन. मराठी, हिंदीत 75 ग्रंथ प्रकाशित.लेखनास महाराष्ट्र फाउंडेशन (अमेरिका), भाषांतर व समीक्षेस भारत सरकारचे राष्ट्रीय पुरस्कार. महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमी जीवन गौरव, महाराष्ट्र राज्य उत्कृष्ट साहित्यनिर्मिती पुरस्काराने गौरव. अनेक साहित्य संमेलनांचे अध्यक्षपद. महाराष्ट्रात अनेक वस्तुसंग्रहालयांची निर्मिती. त्यांच्या ग्रंथांची हिंदी, गुजराती व इंग्रजीत भाषांतरे व ब्रेलमध्ये रूपांतरे. अनेक विद्यापीठीय अभ्यासक्रमांत त्यांच्या साहित्याचा समावेश व संशोधन.

राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाचे जिल्हाधिकारी म्हणून तपभर कार्य. कारागृह, पोलिस चौकी सुधारणा व बंदी बांधवांना मानवाधिकार प्रदान. कोल्हापूरच्या वंचित विकास, शिक्षण, साहित्य, संस्कृती उपक्रमांची नोंद घेऊन 'कोल्हापूर भूषण' नागरी सन्मान.हिंदी सेवेसाठी महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य अकादमीचा 'महाराष्ट्र भारती जीवन गौरव' पुरस्कार.पुरस्कार, लेखन, व्याख्याने, मानधन, 'सामाजिक संकल्प निधी' मानून सुमारे पंधरा लाख रुपयांची आजवर मिळालेली रक्कम विविध शैक्षणिक, साहित्यिक, सामाजिक संस्था व व्यक्तींना अर्पण.

प्राचार्य डॉ. सुनीलकुमार लवटे परिचय

परिचय

1. पूर्ण नाव: सुनीलकुमार श्रीपाद लवटे

2. पत्ता: निवास - 'निशांकुर', अयोध्या कॉलनी, राजीव गांधी रिंग रस्ता, सुर्वेनगरजवळ, पोस्ट कळंबा,

कोल्हापूर. 416 007.

कार्यालय - एस.टी.- 2, पहिला मजला, वसंत पंचमी अपार्टमेंट्स, पिंपळेश्वर गणपतीजवळ, राजारामपुरी

6 वी गल्ली, कोल्हापूर - 416 008.

3. संपर्क : दूरध्वनी क्र. : निवास (0231) 2324405

कार्यालय : (0231) 2525959/2525969

भ्रमणध्वनी : 9881250093

ई-मेल : drsklawate@gmail.com www.drsunilkumarlawate.in

4. जन्मतारीख : 11 एप्रिल, 1950

5. वय : 67 वर्षे

6. जन्मगाव : पंढरपूर, जि. सोलापूर (महाराष्ट्र)

7. मातृभाषा : मराठी

8. परिचित भाषा : हिंदी, इंग्रजी

9. शैक्षणिक पात्रता: एम.ए., पीएच.डी. (हिंदी)

10. पूर्व पदभार :

- सदस्य, महाराष्ट्र राज्य साहित्य संस्कृती मंडळ, मुंबई.
- अध्यक्ष, महाराष्ट्र राज्य परिवीक्षा व अनुरक्षण संघटना, पुणे.
- संशोधक मार्गदर्शक, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.
- संचालक, वि. स. खांडेकर स्मृती संग्रहालय, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर.
- जिल्हा प्रतिनिधी, राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग, नवी दिल्ली.
- अध्यक्ष, करवीर नगर वाचन मंदिर, कोल्हापूर.
- विश्वस्त, राजर्षी शाहू छत्रपती मेमोरियल ट्रस्ट, कोल्हापूर.
- कार्याध्यक्ष, राजर्षी शाहू ग्रंथ महोत्सव, कोल्हापूर.

11. कार्य :

- **अध्यापन :**
  - विविध माध्यमिक विद्यालयांत हिंदी अध्यापन (1971 ते 1978)
  - महावीर महाविद्यालयात हिंदी अध्यापन (1979 ते 2010)
  - प्राचार्य म्हणून महावीर महाविद्यालयात कार्य (2005 ते 2010)
  - शिवाजी विद्यापीठात एम.ए., हिंदी अध्यापन (1980 ते 2010)
  - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ - एम.फिल. अध्यापन (2006 ते 2009)
  - विविध मराठी, हिंदी प्रशिक्षण शिबिरे, चर्चासत्र, कार्यशाळेत मार्गदर्शन / बीजभाषण / उद्घाटन / व्याख्याने.
- **संशोधन :**
  - यशपाल, शंकर शेष, अ. गो. शेवडे, वि. स. खांडेकर यांच्या जीवन व साहित्यासंबंधी मूलभूत संशोधन.
  - एम.फिल. (15), पीएच.डी. (5) विद्यार्थ्यांना संशोधन मार्गदर्शन.
- **संपादन :**
  - समाजसेवा (त्रैमासिक) (1989-1994)
- **सांस्कृतिक कार्य संयोजन :**
  - महाराष्ट्र राज्य वंचित बालक, क्रीडा व सांस्कृतिक महोत्सव (1985)
  - हिंदीतर भाषी हिंदी नवलेखक शिबिर (2007)
  - मराठी नवलेखक शिबिर (2011)
  - महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि सांस्कृतिक महोत्सव (2011)
  - त्रिभाषा सूत्र परिषद, सांगली (1982)
  - बहुभाषी काव्यसंमेलन (1998)
  - राष्ट्रीय छात्र सैनिक एकात्मता राष्ट्रीय शिबिर (2006)
  - साधना साहित्य संमेलन (कथा), कोल्हापूर (2011)
- **हिंदी प्रचार/प्रसार कार्य :**
  - महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे, शिवाजी विद्यापीठ प्राध्यापक परिषद यांच्या सहकार्याने हिंदी प्रचार, प्रसार, अभ्यास केंद्र संचालन, ग्रंथालय, परीक्षा संयोजन, त्रिभाषा सूत्र परिषद, नवलेखक शिबिर, अभ्यास सहली, कवी संमेलन, ग्रंथ प्रदर्शन, परिसंवाद इत्यादींचे आयोजन.
- **समाजकार्य :**
  - अनाथ, निराधार मुले, मुली व महिलांच्या संगोपन, शिक्षण, सुसंस्कार व पुनर्वसनाचे उल्लेखनीय कार्य (1980 ते 2000)
  - महिला व बालकल्याण राज्यस्तरीय संस्थेचे शासननियुक्त अध्यक्ष म्हणून कार्य. (1996 ते 1998)
- **वस्तुसंग्रहालय निर्मिती :**
  - शिवाजी विद्यापीठात वि. स. खांडेकर स्मृती संग्रहालयाची अभिनव निर्मिती (2004).

- साने गुरुजी स्मृती संग्रहालय (2011).
- कर्मवीर डॉ. मामासाहेब जगदाळे स्मृती संग्रहालय, बारशी (2015).
- यशवंतराव चव्हाण स्मृती संग्रहालय, नाशिक
- वि. स. खांडेकर स्मृती संग्रहालय, शिरोडे (2016)
- **रेडिओ / दूरदर्शन प्रसारण :**
- कोल्हापूर, सांगली, पुणे, मुंबई, नाशिक, सोलापूर इ. केंद्रांवरून मराठी व हिंदीत अनेक भाषणे, मुलाखती प्रक्षेपित.
- अनेक वृत्तवाहिन्यांवर चर्चा, प्रतिक्रिया प्रक्षेपित.
- **विदेश प्रवास :**
- भारत-फ्रान्स मैत्रीअंतर्गत फ्रान्स, स्वित्झर्लंड, ऑस्ट्रिया, इटली, जर्मनी, इंग्लंड, बेल्जियम, लक्झेम्बर्ग, व्हॅटिकन देशांना भेटी व अभ्यास. (1990)
- अनाथांच्या संगोपन व पुनर्वसन अभ्यासार्थ जपानला गेलेल्या भारत सरकारच्या शिष्टमंडळात सदस्य (1996).
- हाँगकाँग, सिंगापूर, मलेशिया, थायलंड या देशांचा साहित्यिक व सांस्कृतिक दौरा (2011).
- विश्व हिंदी संमलेन, मॉरिशस (2018)

मराठी साहित्य संपदा

- **आत्मकथा** : खाली जमीन वर आकाश (2006) (पुरस्कृत) * आत्मस्वर (2014)
- **समीक्षा ग्रंथ** : भारतीय साहित्यकार (2007) * समकालीन साहित्यिक (2015), * नवे शिक्षण, नवे शिक्षक (2016) * भारतीयभाषा वसाहित्य (2017) * वेचलेली फुले (2018)*वाचन (2018) * भारतीय भाषा आणि संस्कृती (2018) * वाचावे असे काही (2018)* साहित्य आणि संस्कृती (2018)* सामाजिक विकासवेध (2018)
- **लेखसंग्रह:** एकविसाव्या शतकातील समग्र शिक्षण (2013). * नवे शिक्षण, नवे शिक्षक (2016)
  - शब्द सोन्याचा पिंपळ (2013)
  - निराळं जग, निराळी माणसं (2013)
  - महाराष्ट्रातील बालकल्याण : दशा आणि दिशा (2014)
  - वंचित विकास जग आणि आपण (2014)
  - एकविसाव्या शतकातील सामाजिक प्रश्न (2014)
- **कवितासंग्रह** : सरल्या ऋतूचं वास्तव (2013)
- **कथासंग्रह** : दुःखहरण (2013)
- चरित्रसंग्रह** : वि. स. खांडेकर (2012)माझे सांगाती (2018)
  - : कोल्हापूरचे स्वातंत्र्योत्तर समाजसेवक (2013)
  - : प्रेरक चरित्रे (2013)

- **भाषणसंग्रह** : आकाश संवाद (2013)
- **स्फूट संग्रह** : जाणिवांची आरास (2018)
- **प्रस्तावना** : प्रशस्ती (2018)
- **विशेष** : डॉ. लवटे यांच्या साहित्याची भाषांतरे हिंदी, इंग्रजी, गुजराती व ब्रेलमध्ये झाली आहेत.
- **संपादन** : वि. स. खांडेकरांच्या समग्र अप्रकाशित व असंकलित साहित्याच्या संपादनाचा अभिनव
प्रकल्प, 20 ग्रंथ प्रकाशित, बहुतेकांच्या दुसऱ्या आवृत्त्या, अद्याप 5 प्रकाशनाधीन.
कादंबरी * नवी स्त्री (2001)
कथासंग्रह * स्वप्न आणि सत्य (2002). * विकसन (2002).
भाऊबीज (2003) *सरत्या सरी (2003)
रूपकथासंग्रह * क्षितिजस्पर्श (2002)
लघुनिबंध : रानफुले (2002) * अजून येतो वास फुलांना (2003).
सांजसावल्या (2004). *मुखवटे (2004)
वैचारिक लेखसंग्रह : वन्हि तो चेतवावा (2004). * अज्ञाताच्या महाद्वारात (2004).
दुसरे प्रॉमिथियस : महात्मा गांधी (2004)
आत्मकथनात्मक : पहिली पावलं (2007). * सशाचे सिंहावलोकन (2007)
मुलाखतसंग्रह : ऋतू न्याहाळणारं पान (2008)
पटकथासंग्रह : अंतरीचा दिवास (2012)
व्यक्तिलेखसंग्रह * साहित्यशिल्पी (2015) * समाजशिल्पी (2015) * जीवशिल्पी (2015)
विनोदी लेखसंग्रह: गाढवाची गीता आणि गाजराची पुंगी (2018)
समीक्षा संग्रह: प्रज्ञा आणि प्रतिभा (2018)
साहित्य प्रतिभा: सामर्थ्य आणि मर्यादा (2018)
भाषण संग्रह: स्वप्नसृष्टी (2018)

वैनतेय लेखसंग्रह: कल्पनातरंग (2018), समुद्रमंथन (2018)

अन्य : प्रगतिशील लेखक संघ - भूमिका (2003)

माणुसकीचा मळा : वामनदादा कर्डक (2004)

काव्यसावित्री (2005)

काँ. गोविंद पानसरे अमृतमहोत्सवी गौरविका (2010)

- भाषांतरे : डॉ. लवटे यांच्या साहित्याची हिंदी, इंग्रजी, गुजराथी, ब्रेलमध्ये भाषांतरे झाली आहेत.
- समीक्षा लेखन : अनेक ग्रंथांना प्रस्तावना, अनेक ग्रंथांत लेख अंतर्भूत, अनेक ग्रंथांच्या समीक्षा प्रकाशित.

हिंदी साहित्य संपदा

- समीक्षा ग्रंथ : नाटककार शंकर शेष (1982)
यशपाल - एक समग्र मूल्यांकन (1984) (पुरस्कृत)
शेवडे - व्यक्तित्व एवं कृतित्व (1986) (पुरस्कृत)
हिंदी वेब साहित्य (2013)
- अनुवाद : वि. स. खांडेकर साहित्याचा हिंदी अनुवाद
  - वि. स. खांडेकर की श्रेष्ठ कहानियाँ (1983) (पुरस्कृत)
  - स्वप्नभंग (अपूर्ण कादंबरीची पूर्ती व अनुवाद) (1984)
  - शांति (स्वातंत्र्योत्तर रूपक कथा) (1997)
  - अन्य : राजर्षि शाहू : व्रत और विरासत - काँ. गोविंद पानसरे (2002)
- संपादन : शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूरच्या अनेक पाठ्यपुस्तकांचे संपादन
  - परसाई की श्रेष्ठ व्यंग कहानियाँ (1998)
  - परसाई के श्रेष्ठ व्यंग्य निबंध (1998)
  - गद्य के रंग (2004)
  - काव्य अभिलाषा (2004)
  - वाणिज्य व्यवहार (2004)
  - व्यावहारिक हिंदी (2004)
  - महाराष्ट्र राष्ट्रभाषा सभा, पुणे-गद्य सुमन (1984)
  - महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक परीक्षा मंडळ, पुणे
  - युवक भारती (2007)
- अनुवाद/संपादन : अंधविश्वास उन्मूलन (खण्ड 1,2,3) - डॉ. नरेंद्र दाभोलकर (2015)

भ्रम और निरसन (2018) - डॉ. नरेंद्र दाभोलकर

एकूण प्रकाशित ग्रंथ: 75, मराठी : 52, हिंदी : 23

• **अध्यक्षपद :**

सीमाभाग साहित्य संमेलन, बेळगुंदी, कर्नाटक (2007)

- ग्रामीण मराठी युवा साहित्य संमेलन, चिंचवाड (2009)
- राधानगरी तालुका ग्रामीण साहित्य संमेलन (2009)
- कारदगा साहित्य संमेलन, कर्नाटक (2010)
- दुसरे ग्रामीण साहित्य संमेलन, सरवडे, ता. राधानगरी, जि. कोल्हापूर (2013)
- चैतन्य शब्दांगण साहित्य संमेलन, मिरज, जि. सांगली (2014)
- पहिले सह्याद्री साहित्य संमेलन तिसंगी, ता. गगनबावडा, जि. कोल्हापूर. (2015)
- पहिले दीनबंधू भाई दिनकरराव यादव स्मृतीय साहित्य संमेलन, शिरोळ, जि. कोल्हापूर. (2015)

• **आत्मकथा :**

खाली जमीन वर आकाश

- महाराष्ट्र फाऊंडेशन अमेरिका साहित्य पुरस्कार (2007) रु. 25,000/-, स्मृतिचिन्ह
- महाराष्ट्र राज्य उत्कृष्ट साहित्यनिर्मिती पुरस्कार
- श्रीमती लक्ष्मीबाई टिळक विशेष पुरस्कार रु. 10,000/-, गौरवचिन्ह व प्रशस्तिपत्र (2007)
- मेहता फाऊंडेशन, पुणे या 'स्वामी'कार रणजित देसाई पुरस्कार रु. 5,000/-, गौरव चिन्ह (2007)
- दक्षिण महाराष्ट्र साहित्य परिषद, कोल्हापूरच्या अण्णाभाऊ साठे पुरस्कार रक्कम रु. 2,000/- व
- गौरवचिन्ह (2007)
- महाराष्ट्र टाईम्स : टॉप- 5 मध्ये समावेश (2007)
- ललित लक्ष्यवेधी ग्रंथ व चोखंदळ वाचक पसंती (2007)
- आकाशवाणी, कोल्हापूर (2007) आणि वसुंधरा वाहिनी, बारामती प्रकट अभिवाचन. (2008)
- शिवाजी विद्यापीठ व सोलापूर विद्यापीठ अभ्यासक्रमात समावेश (2007)
- गुजराती, हिंदी ब्रेलमध्ये अनुवाद प्रकाशित (2007-08)
- खाली जमीन वर आकाश : एक विमर्श (2008)
- खाली जमीन वर आकाश : संवाद आणि समीक्षा प्रकाशन (2008)

अनुवाद पुरस्कार:

‘वि. स. खांडेकर की श्रेष्ठ कहानियाँ’ श्रेष्ठ अनुवादाप्रीत्यर्थ भारतसरकारच्या केंद्रीय हिंदी निदेशालयाचा हिंदीतर भाषी हिंदी लेखक पुरस्कार (1983)

• **समीक्षा पुरस्कार :**

‘शेवडे : व्यक्तित्व एवं कृतित्व’ ग्रंथास मौलिक लेखनाबद्दल भारत

सरकारच्या केंद्रीय हिंदी निदेशालयाचा हिंदीतर भाषी हिंदी लेखक पुरस्कार (1986)

- **राष्ट्रभाषा प्रचार/प्रसार पुरस्कार** : राष्ट्रीय हिंदी व्यापक प्रचार, प्रसार, लेखन, अनुवाद, संघटन

इ. कार्याची नोंद घेऊन महाराष्ट्र शासनाच्या महाराष्ट्र राज्य हिंदी साहित्य

अकादमीतर्फे 'अनंत गोपाळ शेवडे विशेष पुरस्कार' (रु. 50,000/- रोख व गौरवपत्र

प्रदान), अखिल भारतीय महाराष्ट्र भारती पुरस्कार (2015).

- **समाजकार्य पुरस्कार** : अनाथ, निराधार मुले, मुली व महिलांच्या संगोपन, शिक्षण सुसंस्कार

व पुनर्वसन कार्याची नोंद घेऊन वेळोवेळी अनेक पुरस्कारांनी गौरव, पैकी काही

महत्त्वाचे :

- नॅशनल कौन्सिल फॉर रूरल हायर एज्युकेशन, भारत सरकार, नवी दिल्लीतर्फे 'रोल ऑफ ऑनर' (1971)
- रोटरी इंटरनॅशनलतर्फे 'व्होकेशनल अवॉर्ड' (1993)
- अण्णासाहेब सहस्रबुद्धे रचनात्मक कार्य पुरस्कार, औरंगाबाद (1993)
- पॅको पवार अवॉर्ड, कोल्हापूर (1993)
- वसुंधरा कृतज्ञता पुरस्कार, पुणे (2001)
- कोल्हापूर भूषण (2001)
- राजर्षी शाहू सामाजिक कृतज्ञता पुरस्कार, सोलापूर (2006)
- भाई माधवराव बागल पुरस्कार (2008)
- राज्यस्तरीय लोकशिक्षक पुरस्कार (2010)
- कर्मवीर मामासाहेब जगदाळे सामाजिक कार्य पुरस्कार (2012)
- बाळ पाटील सोशल कल्चर अवेअरनेस अवॉर्ड (2014)
- क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले राष्ट्रीय पुरस्कार, नाशिक (2017)

विशेष : आजवर विविध पुरस्कार रूपाने मिळालेली पंधरा लाख रुपयांची रक्कम विविध सामाजिक,

शैक्षणिक, साहित्यिक संस्थांना प्रदान.